

Més enllà de les pintures

Educació Primària | Guia de l'activitat

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

INSITU
PATRIMONI I TURISME

Continguts de la guia

Introducció	1
Dades bàsiques de l'activitat	2
Disseny de l'activitat	3
Objectius generals	3
Adaptació curricular	3
Competències bàsiques i àrees treballades	4
Objectius d'aprenentatge	5
Continguts	6
Quadre resum de l'adaptació curricular	8
Desenvolupament de l'activitat	10
Quadre resum del desenvolupament de l'activitat	12

Quan avui visitem la Roca dels Moros veiem un paisatge molt diferent a aquell que van veure les societats del passat. Fa poc més de cent anys que les pintures de la Roca dels Moros van ser descobertes, i els ulls d'aquells primers prehistoriadors que les van estudiar també es van topar amb un paisatge diferent al que veiem avui dia. L'acció humana i la pròpia evolució de la natura han anat transformant un entorn que conté algunes de les claus que ens permeten entendre el perquè de les pintures de la Roca dels Moros.

Durant mil·lennis, l'ésser humà ha fet ús de la Roca dels Moros; caçadors-recol·lectors, els primers agricultors i ramaders, íbers i romans van deixar testimoni de la seva presència a la paret de la balma. Cadascuna d'aquestes societats va haver de buscar solucions per cobrir les seves necessitats, a les quals van fer front segons les seves capacitats i els seus coneixements. No només la presència de recursos a l'entorn va ser fonamental, també ho va ser la manera en la qual aquests van ser aprofitats.

Les pintures i els gravats del Cogul, enteses com a alguna cosa més que una mera manifestació artística, ens parlen d'aquesta evolució. Les tècniques emprades, els elements representats o els mitjans emprats per expressar-se es relacionen, precisament, amb diferents maneres d'habitar i conviure amb l'entorn. Les pintures i els gravats són aquí, doncs, el punt de partida per entendre com van viure les societats del passat.

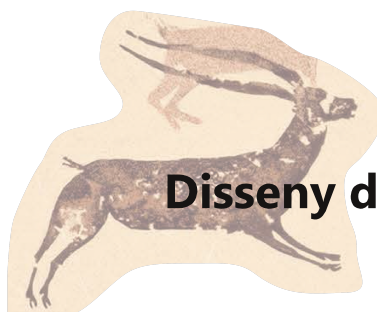
- **Destinatari** | Educació Primària

- **Breu descripció** | A partir de les manifestacions artístiques els alumnes descobriran les diferents societats que van poblar l'entorn del Cogul i van crear les pintures i els gravats: caçadors-recol·lectors, agricultors i ramaders, ibers i romans. Identificaran les seves característiques, els seus estils de vida i com van aprofitar els recursos naturals que tenien al seu voltant.

- **Conceptes clau** | Entorn natural, pintures prehistòriques, aprofitament del medi, caçadors-recol·lectors, agricultors i ramaders, ibers, romans.

- **Temps estimat de duració** | 1 hora 50 minuts

- **Materials necessaris** | No caldrà portar res per desenvolupar l'activitat. Al Centre es facilitarà tot el material que necessitaran els alumnes.

Disseny de l'activitat

Objectius generals

Conèixer quines van ser les societats que van deixar la seva empremta a la Roca dels Moros: caçadors-recol·lectors, primers agricultors i ramaders, ibers, romans.

Concebre el període cronològic extens en que s'utilitzà la Roca dels Moros així com la progressiva evolució de les societats.

Reflexionar sobre l'ús que les societats del passat van fer dels recursos naturals.

Comprendre la relació de la Roca dels Moros amb el seu entorn immediat.

Reconèixer el valor i la importància de les pintures prehistòriques del Cogul com a font d'informació per entendre les societats que les van crear.

Ser conscients de la necessitat de protegir el medi ambient i preservar el nostre patrimoni natural i cultural.

Adaptació curricular

Aquesta activitat educativa ha estat dissenyada seguint el que estableix el Decret 119/2015, de 23 de juny, que ordena els ensenyaments de l'educació primària. Aquest nou currículum situa les competències que l'alumnat necessitarà per desenvolupar les seves funcions en la societat al centre del procés educatiu, esdevenint l'eix vertebrador.

■ Competències bàsiques i àrees treballades

Àrees	Competències pròpies de l'àrea	Aportacions de les àrees a les competències bàsiques
Coneixement del medi natural, social i cultural (àrea principal)	Competència en el coneixement i la interacció en el món físic	Competència artística i cultural Competència social i ciutadana
Llengua catalana i literatura	Competència comunicativa lingüística i audiovisual	Competència d'aprendre a aprendre Competència d'autonomia i iniciativa personal

Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

Entendre l'entorn en el qual vivim és clau en el procés d'aprenentatge dels nens i nenes; no només el mateix entorn sinó també la relació que s'ha establert al llarg de la Història entre aquest i l'ésser humà.

Aquesta activitat treballa l'entorn del Cogul des de diferents perspectives: quin aprofitament del medi van fer les societats que hi van habitar, i com aquestes van aconseguir donar resposta a les seves necessitats emprant allò que van trobar a l'entorn; l'estreta vinculació de les pintures rupestres amb l'entorn que les envolta, i la necessitat d'entendre l'entorn per entendre la presència de les pintures en aquest indret concret; i, finalment, la transformació que ha patit el medi immediat de la balma del Cogul al llarg dels segles, on l'activitat desenvolupada per l'ésser humà ha jugat un paper determinant. Tanmateix, treballar les societats del passat permet introduir l'extens període històric registrat en la Roca dels Moros, així com la duració en el temps i la progressiva evolució d'aquestes societats.

Competència artística i cultural

L'educació artística compren tant la producció com la percepció, desenvolupar les habilitats i destreses que han de permetre al nen expressar-se fent servir els diferents mitjans artístics i alhora observar, gaudir i reflexionar sobre les produccions i les manifestacions artístiques contemporànies i del passat. Les pintures rupestres del Cogul són el punt de partida d'aquesta activitat, que treballa les connexions pintures-entorn-societat per entendre aquesta manifestació de forma global, més enllà de les pintures mateixes, situant-les en un context determinat.

Competència comunicativa lingüística i audiovisual

Competència oral. Dins la dimensió comunicativa, es treballarà tant la parla i la conversa com l'escolta i la comprensió. Els alumnes hauran d'expressar les seves idees i les seves opinions, però també hauran de saber escoltar les idees i les opinions dels seus companys i companyes per tal de portar a terme el treball col·lectiu. Aquesta competència es treballarà a partir de les respostes a les qüestions que plantejarà l'educador/a i els propis companys i companyes, les discussions dels grups de treball i l'exposició oral davant la resta de la classe.

Competència social i ciutadana

Per portar a terme el treball en equip, els nens i nenes hauran de treballar des del respecte a la resta de companyes i companys de classe, sent conscients de la diversitat d'opinions que pot suscitar un tema així com de les diferents maneres que hi ha d'entendre un mateix concepte, on també entren en joc les diferències culturals.

Competència d'aprendre a aprendre

Els nens i nenes construiran el coneixement a partir del seu propi treball, primer de manera individual i després de forma col·lectiva, formulant preguntes i hipòtesis coherents a partir d'allò que observen. Els alumnes, dividits en grups, han de prendre decisions sobre el tema que treballen i sobre què explicaran a la resta de la classe i com ho faran.

Competència d'autonomia i iniciativa personal

Els alumnes s'han de fer responsables del bon funcionament del treball en grup i de la resolució dels problemes que puguin sorgir, així com del seu propi treball, actuant amb iniciativa i seguretat i desenvolupant la seva creativitat.

■ Objectius d'aprenentatge

Iniciar-se en l'activitat científica per conèixer quina ha estat l'evolució de l'entorn del Cogul i l'aprofitament que l'ésser humà ha fet del medi al llarg del temps a partir de la formulació de preguntes.

Identificar quines societats van crear les pintures i les inscripcions del Cogul: caçadors-recol·lectors, primers agricultors i ramaders, ibers i romans, i el temps cronològic que va implicar.

Descobrir com era l'entorn del Cogul quan les diferents societats del passat hi van deixar la seva empremta.

Reflexionar sobre l'ús que les societats del passat van fer dels recursos naturals.

Reconèixer l'impacte de l'activitat humana en l'entorn del Cogul.

Entendre com van cobrir les societats del passat les seves necessitats bàsiques, fent comparacions amb l'actualitat.

Reconèixer la vàlua del patrimoni cultural com a font de coneixement del passat i la necessitat de conservar-lo i protegir-lo.

Aprendre a treballar de forma conjunta amb els companys i companyes de classe.

Expressar les pròpies idees i respectar les idees i opinions dels altres.

Aplicar les dinàmiques i les normes que regeixen la conversa en grup i l'exposició oral.

■ Continguts

Àmbit de coneixement del medi

Coneixement del medi natural

Iniciació a l'activitat científica

Exploració d'aspectes de l'entorn a partir d'una qüestió rellevant | **CI**
Interès per l'observació i la generació de preguntes científiques, així com per la construcció de respostes coherents amb el coneixement científic | **CM**

Coneixement del medi social i cultural

El món que ens envolta

Observació d'elements i fenòmens naturals | **CI**
Observació i descripció de diferents tipus de paisatge de l'entorn proper i llunyà | **CM**
Reconeixement dels elements naturals i humanitzats i de l'impacte de l'activitat humana en el paisatge | **CM**
Anàlisi dels elements naturals i antròpics que influeixen en la configuració del paisatge | **CS**

Canvis i continuïtats en el temps

Ús de les nocions bàsiques de temps (abans/després, passat/present/futur, durada) | **CI**

Canvis i continuïtats en fets quotidians de la pròpia experiència i en elements del patrimoni | **CI**

Anàlisi diacrònica i sincrònica de l'evolució d'alguns aspectes de la vida quotidiana (habitatge, vestit, utilitatge...) al llarg del temps i comparant diverses cultures | **CM**

Descoberta i valoració del patrimoni comarcal, social i cultural | **CM**

Aplicació de nocions de canvi i continuïtat en els paisatges | **CM**

Comprensió del temps cronològic: identificació de la durada, simultaneïtat i successió d'esdeveniments històrics | **CS**

Anàlisi de l'evolució d'algun element patrimonial de l'entorn proper mostrant-hi respecte | **CS**

Caracterització de les formes de vida prehistòriques | **CS**

Àmbit lingüístic

Llengua catalana i literatura

Comunicació oral

Interaccions amb el grup o mestre en qualsevol situació comunicativa | **CI CM CS**

Normes bàsiques que regeixen la interacció oral: torn de paraula, to de veu, respecte per les opinions dels altres... | **CI CM CS**

Entonació, pronúncia, to de veu i gest: adequats a la situació comunicativa | **CI**

Interacció en els diàlegs o debats, aportant i defensant idees pròpies i

defensant o contradient, si cal, les dels altres amb arguments raonats | **CM**

Interacció en diàlegs o debats, de manera coherent i estructurada, aportant i defensant idees pròpies i justificant-les amb arguments i contra arguments raonats | **CS**

Interès per participar en les converses i per expressar-se amb claredat i bona pronúncia | **CS**

Quadre resum de l'adaptació curricular

Dimensió	Competències pròpies de l'àmbit	Continguts específics	CI	CM	CS	Objectius educatius		
Àmbit de coneixement del medi actual	Competència 1 Plantejar-se preguntes sobre el medi, utilitzar estratègies de cerca de dades i analitzar resultats per trobar respostes Competència 2 Interpretar el present a partir de l'anàlisi dels canvis i continuïtats al llarg del temps, per comprendre la societat en què vivim Competència 4 Analitzar paisatges i ecosistemes tenint en compte els factors socials i naturals que els configuren, per valorar les actuacions que els afecten	Coneixement del medi natural						
		Iniciació a l'activitat científica						
		Exploració d'aspectes de l'entorn a partir d'una qüestió rellevant	X					
		Interès per l'observació i la generació de preguntes científiques, així com per la construcció de respostes coherents amb el coneixement científic.			X			Iniciar-se en l'activitat científica per conèixer quina ha estat l'evolució de l'entorn del Cogul i l'aprofitament que l'ésser humà ha fet del medi al llarg del temps a partir de la formulació de preguntes.
		Coneixement del medi social i cultural						
		El món que ens envolta						
		Observació d'elements i fenòmens naturals	X					Identificar quines societats van crear les pintures i les inscripcions del Cogul: caçadors-recol·lectors, primers agricultors i ramaders, ibers i romans, i el temps cronològic que va implicar.
		Observació i descripció de diferents tipus de paisatge de l'entorn proper i llunyà.			X			
		Reconeixement dels elements naturals i humanitzats i de l'impacte de l'activitat humana en el paisatge				X		Descobrir com era l'entorn del Cogul quan les diferents societats del passat hi van deixar la seva empremta.
		Anàlisi dels elements naturals i antròpics que influeixen en la configuració del paisatge					X	
		Canvis i continuïtats en el temps						Reflexionar sobre l'ús que les societats del passat van fer dels recursos naturals.
		Ús de les nocions bàsiques de temps (abans/després, passat/present/futur, durada)			X			
		Canvis i continuïtats en fets quotidians de la pròpia experiència i en elements del patrimoni			X			Reconèixer l'impacte de l'activitat humana en l'entorn del Cogul.
Anàlisi diacrònica i sincrònica de l'evolució d'alguns aspectes de la vida quotidiana (habitatge, vestit, utilitatge...) al llarg del temps i comparant diverses cultures				X		Entendre com van cobrir les societats del passat les seves necessitats bàsiques, fent comparacions amb l'actualitat.		
Descoberta i valoració del patrimoni comarcal, social i cultural				X				
Aplicació de nocions de canvi i continuïtat en els paisatges				X		Reconèixer la vàlua del patrimoni cultural com a font de coneixement del passat i la necessitat de conservar-lo i protegir-lo.		
Comprensió del temps cronològic: identificació de la durada, simultaneïtat i successió d'esdeveniments històrics					X			
Anàlisi de l'evolució d'algun element patrimonial de l'entorn proper mostrant-hi respecte					X			
Caracterització de les formes de vida prehistòriques					X			

Dimensió	Competències pròpies de l'àmbit	Continguts específics	CI	CM	CS	Objectius educatius	
Àmbit lingüístic	Competència 3 Interactuar oralment d'acord amb la situació comunicativa utilitzant estratègies conversacionals.	Interaccions amb el grup o mestre en qualsevol situació comunicativa.	X	X	X		
		Normes bàsiques que regeixen la interacció oral: torn de paraula, to de veu, respecte per les opinions dels altres...	X	X	X	Aprendre a treballar de forma conjunta amb els companys i companyes de classe.	
		Entonació, pronúncia, to de veu i gest: adequats a la situació comunicativa.	X			Expressar les pròpies idees i respectar les idees i opinions dels altres.	
		Interacció en els diàlegs o debats, aportant i defensant idees pròpies i defensant o contradient, si cal, les dels altres amb arguments raonats.			X	Aplicar les dinàmiques i les normes que regeixen la conversa en grup i l'exposició oral.	
		Interès, respecte i audició reflexiva davant les intervencions dels altres.			X		
		Interacció en diàlegs o debats, de manera coherent i estructurada, aportant i defensant idees pròpies i justificant-les amb arguments i contra arguments raonats.				X	
		Interès per participar en les converses i per expressar-se amb claredat i bona pronúncia.				X	

Treball col·lectiu. Com és, l'entorn del Cogul?

La primera activitat que desenvoluparan els nens i nenes és una activitat per fer memòria. Hauran de pensar en tot allò que recordin haver vist o que els ha cridat l'atenció quan s'estaven apropant al Cogul. Després d'uns minuts es posarà tot en comú; hi haurà elements propis del medi natural (arbres, muntanyes, animals...) i d'altres resultat de l'activitat humana (cases, carretera...). Aquesta activitat servirà per introduir que l'entorn que veiem ara és molt diferent d'aquell que van habitar els homes i dones de les societats prehistòriques, iberes i romanes, i que l'ésser humà ha tingut molt a veure en aquesta transformació. **15 min**

Treball col·lectiu. Ara fa 100 anys...

Iniciarem el viatge en el temps, veient com era l'entorn del Cogul quan les pintures van ser descobertes per la comunitat científica. L'educador/a llegirà un fragment del Butlletí del Centre Excursionista de Lleyda, de 1908, on l'autor relata l'atzarosa excursió a la Roca dels Moros de Cogul. Els nens i nenes hauran d'imaginar-se com devia ser, aquesta excursió, i com devia de ser l'entorn de la cova a partir del que relata l'autor de l'article (1). Amb l'ajuda d'imatges antigues i modernes de la balma i del poble del Cogul, els alumnes podran comprovar com ha canviat l'entorn i la gent en una centúria (2). **15 20 min**

(1) Igual que vosaltres heu vingut avui d'excursió al Cogul, els primers estudiosos de les pintures també ho van fer a principis del segle passat. Com us heu imaginat, aquest viatge? Com creieu que era el camí/el vehicle amb el qual viatjaven? Què hauríeu portat vosaltres a la motxilla?

(2) Aquestes imatges mostren com era el Cogul quan els primers estudiosos hi van arribar, a principis del segle XX. Els vostres avis encara no havien nascut! Què creieu que ha canviat des de llavors? Com va vestida la gent que apareix a les fotografies? La seva roba s'assembla a la que porteu vosaltres?

Treball col·lectiu. Ara fa 10.000 anys...

Seguint el viatge en el temps, passarem ara al moment en què la balma va estar en ús. La singularitat de la Balma del Cogul és que, durant mil·lennis, l'ésser humà hi ha deixat la seva empremta, i actualment hi podem trobar pintures rupestres i gravats que corresponen a societats caçadores-recol·lectores, agrícoles i ramaderes, ibers i romans. L'objectiu d'aquesta activitat és, doncs, identificar aquestes quatre societats a través de la seva producció. Els alumnes, mitjançant l'observació de la reproducció de les pintures rupestres, intentaran trobar les diferències entre aquestes produccions.

15
20 min

Treball per grups. I com s'ho feien, per viure?

Els alumnes es dividiran en quatre grups i cada grup es posarà en la pell d'una de les societats identificades. Rebran un seguit d'il·lustracions referents al mode de vida de la seva societat, i partint de la formulació de preguntes sobre com podrien haver cobert les seves necessitats bàsiques (menjar, vestir i habitatge), els alumnes hauran de formular hipòtesis tot analitzant els recursos que tenien al seu abast i imaginant de quina manera els podien aprofitar.

Quan tots els grups hagin treballat la seva manera de viure, es posarà tot en comú i cada grup explicarà a la resta de la classe les seves hipòtesis. L'educador/a anirà guiant **60 min** tot el procés d'explicació.

Quadre resum de l'activitat

	Què farem	Com ho farem	Materials	
Col·lectiu	Adonar-nos de que l'entorn actual és molt diferent de l'entorn del passat.	Els nens i nenes hauran de dibuixar tot allò que recordin haver vist de camí al Cogul: elements de la natura, construccions, pobles... Veurem que l'entorn que nosaltres veiem avui dia poc o res té a veure amb l'entorn que van habitar les societats del passat.	Només la memòria!	15 min
	Conèixer com era l'entorn del Cogul fa una centúria	L'educador/a llegirà un fragment corresponent a una excursió al Cogul de principis del segle passat i els nens i nenes s'hauran d'imaginar com va ser, aquesta excursió. Amb imatges antigues d'aquell moment comprovaran els canvis produïts en l'entorn en només una centúria.	Fragment de l'article de 1908 Fotografies antigues del Cogul	15-20 min
	Reconèixer les societats que han deixat la seva empremta al Cogul	Mitjançant l'observació d'una reproducció de la Balma, els nens i nenes hauran de trobar les diferències entre les diferents produccions de les societats caçadores-recol·lectores, agricultores i ramaderes, ibèriques i romanes.	Reproducció de les pintures del Cogul Vídeo de l'IPHES	15-20 min
Per grups	Identificar els recursos de l'entorn i el seu aprofitament segons la societat	Els alumnes es dividiran en quatre grups, un per a cada tipus de societat, i mitjançant les il·lustracions que rebran hauran de formular hipòtesis sobre com s'ho farien per cobrir les necessitats de menjar, vestir i habitar. Després, ho posaran tot en comú i cada grup explicarà a la resta de la classe les seves hipòtesis.	Il·lustracions Fitxa de l'alumne Llapis	60 min